

HAMKORLIKDA O'QITISHNI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI TAKOMILLASHTIRISH IMKONIYATLARI

Ashurova Dildora G'afurovna, Buxoro davlat pedagogika instituti tayanch doktoranti

dildoraashurova21@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqamli texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiyalash orqali hamkorlikda o'qitish va yozishni rivojlantirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Hamkorlikda o'qitishning nazariy asoslari va ijtimoiy o'zaro bog'liqlik tamoyili asosida qurilgan metodlarning samaradorligi ilmiy manbalar asosida bayon etiladi. Maqolada Google Docs, Padlet, Notion, Miro kabi zamonaviy onlayn platformalarning funksiyalari va dars jarayonidagi roli yoritilgan. Tadqiqotda texnologiyalarning o'quvchilarda fikr almashinuvi, muloqot va ijodiylikni rivojlantirishdagi o'rni ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: Hamkorlikda o'qitish, raqamli texnologiyalar, onlayn platformalar, ijtimoiy o'zaro bog'liqlik, Google Docs, yozma hamkorlik.

ВОЗМОЖНОСТИ УЛУЧШЕНИЯ СОВМЕСТНОГО ОБУЧЕНИЯ С ПОМОЩЬЮ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

*Ашурова Дилдора Гафуровна, Докторант Бухарского государственного педагогического
института*

dildoraashurova21@gmail.com

Аннотация: В данной статье рассматриваются возможности развития совместного обучения и письма посредством интеграции цифровых технологий в образовательный процесс. На основе теории социальной взаимозависимости анализируется эффективность методов, построенных на принципах сотрудничества. В статье освещаются функции современных онлайн-платформ, таких как Google Docs, Padlet, Notion и Miro, и их роль в учебной деятельности. Подчеркивается значимость технологий в развитии у учащихся навыков общения, обмена идеями и творческого мышления.

Ключевые слова: Совместное обучение, цифровые технологии, онлайн-платформы, социальная взаимозависимость, Google Docs, коллективное письмо.

OPPORTUNITIES FOR IMPROVING COOPERATIVE LEARNING THROUGH DIGITAL TECHNOLOGIES

Ashurova Dildora G'afurovna, Doctoral Candidate, Bukhara State Pedagogical Institute

dildoraashurova21@gmail.com

Abstract: This article explores the potential of enhancing cooperative learning and writing through the integration of digital technologies in the educational process. Based on the theory of social interdependence, the effectiveness of collaborative methods is discussed. The article highlights the functionality and educational role of modern digital tools such as Google Docs, Padlet, Notion, and Miro. The study emphasizes how these technologies support communication, idea exchange, and creativity among students.

Keywords: Cooperative learning, digital technologies, online platforms, social interdependence, Google Docs, collaborative writing, modern education.

Kirish: Hamkorlikda o'qitishning nazariy asoslari

Hamkorlikda o'qitish ijtimoiy o'zaro bog'liqlik nazariyasiga asoslanadi (Deutsch, 1949; Johnson & Johnson, 1989). Ushbu nazariyada o'zaro bog'liqlikning uch shakli farqlanadi: musbat (hamkorlik), manfiy (raqobat) va nisbatan mustaqil (individual). Musbat o'zaro bog'liqlikda guruh a'zolari faqat barcha birgalikda muvaffaqiyatga erishgan taqdirdagina maqsadga yetishish mumkin deb hisoblaydi. Manfiy bog'liqlik esa boshqalarning muvaffaqiyatsizligidan foyda ko'rishga asoslanadi, individual yondashuvda esa shaxs o'z maqsadiga boshqalardan qat'i nazar erishishga intiladi.

Ushbu nazariyaning asosiy g'oyasiga ko'ra, o'zaro bog'liqlik qanday tashkil etilgan bo'lsa, ishtirokchilar o'rtasidagi muloqot shunga mos shakllanadi. Musbat bog'liqlik o'zaro yordam, qo'llab-quvvatlash va ijobiy munosabatlarni kuchaytiradi; manfiy bog'liqlik qarama-qarshilik va to'siqlarga olib keladi; hech qanday bog'liqlik bo'lmagan holatda esa ishtirokchilar bir-biriga befarq bo'lishadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, musbat bog'liqlik nafaqat bilim olish samaradorligini oshiradi, balki o'quvchilar o'rtasida ijobiy munosabatlar va psixologik farovonlikni ham rivojlantiradi.

Ko'plab tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, hamkorlikka asoslangan faoliyatlarda to'g'ridan-to'g'ri (yuzma-yuz) muloqot onlayn muloqotdan samaraliroq bo'ladi (Johnson va Johnson, 2013). Garchi elektron muloqotning kamchiliklari ko'p muhokama qilinaётgan bo'lsa-da, texnologiyalar hamkorlikni rivojlantirishda qanday qulayliklar yaratishi haqida yetarlicha fikr yuritilmagan.[1]

Assosiy qism Johnson o'zining maqolasida ushbu fikrni bundan o'n yil avval ilgari surgan bo'lsa-da, bugungi kunda raqamli texnologiyalarning ta'limdagi o'rni va samaradorligi ilmiy jihatdan tobora ko'proq isbotlanmoqda. So'nggi yillardagi izlanishlar va amaliy tajribalar shuni ko'rsatmoqdaki, o'quvchilarning darsdagi ishtirokini oshirish, muloqot va hamkorlik ko'nikmalarini shakllantirish, turli tipdagi o'quvchilar ehtiyojiga mos metodlarni joriy etishda texnologiyalar muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Shunday ekan, texnologiyalarning dars jarayoniga integratsiyalashuvi nafaqat dolzarb, balki ta'lim samaradorligini oshiruvchi asosiy omillardan biri sifatida qaralmoqda.

Aynan texnologiyalar 21-asr ta'limida hamkorlikda o'qitish usullarini tubdan yangilashi mumkin. Texnologiyalar orqali o'qish, yozish, muhokama qilish kabi asosiy ko'nikmalarni rivojlantirish osonlashadi. Shuningdek, hisobotlarni taqdim etish, muhim voqealarni yoritish va multimediyaviy loyihalarni yaratish jarayoni ham boyitiladi. Bundan tashqari texnologiyalar o'quvchilar o'rtasidagi muloqotni kengaytiradi, guruh a'zolari birgalikda ishlash usullarini o'zgartiradi, izlanish loyihalarini samarali tuzishga yordam beradi. Har bir guruh o'z veb-sahifasini yaratishi, simulyatsion jarayonlarda ishtirok etishi mumkin. Eng muhimi, texnologiyalar orqali o'qituvchilar har bir o'quvchi va guruh faoliyatini kuzatib borishi, darslarni samarali boshqarishi va ta'limiy hamjamiyatlar shakllantirishi mumkin.

Shu nuqtai nazardan kelib chiqib, samarali hamkorlik uchun zarur bo'lgan vositalarni – xususan, raqamli texnologiyalardan oqilona foydalanish ko'nikmalarini – o'quvchilarga o'rgatish o'qituvchining muhim vazifasidir. Biroq ko'plab o'qituvchilar uchun bu jarayon murakkab bo'lishi mumkin. Sababi, ayrim hollarda texnologiyani hamkorlikda o'qitish maqsadida qo'llash tajribasi yetarli bo'lmaydi yoki bu usullarni sinfda qanday va qachon ishlatish lozimligi borasida aniqlik yetishmaydi.

Mazkur muammoning samarali yechimlaridan biri – o'qituvchilarning malakasini oshirish bo'yicha mashg'ulotlarda raqamli hamkorlikni bevosita namoyish qilishdir. O'qituvchilar raqamli vositalarni qanday integratsiya qilish mumkinligini amalda ko'rganlarida, ular o'z ta'lim jarayonlarida bunday yondashuvlarni ishonch bilan qo'llay olishadi.

Ba'zi o'qituvchilar raqamli texnologiyalarni qo'llashda qiynalganliklarini tan olib, ularning haddan tashqari ko'p integratsiyasi o'qituvchilar charchoqlarining asosiy sabablaridan biri bo'layotganini ta'kidlaydilar. Dars jarayoniga texnologiyalarni joriy etish ko'plab murakkabliklarni keltirib chiqargan, sun'iy intellekt asosidagi vositalar – masalan, ChatGPT kabi tizimlar – esa bu masalani yanada dolzarb va bahsli holga keltirgan. O'qituvchilarda texnologiyalarga nisbatan paydo bo'lgan qo'rquv ularning bu

vositalarni sinfga olib kirishdan bosh tortishiga sabab bo'lmoqda. Bu holat, ehtimol, bir nechta omillar bilan bog'liq: o'zgarishlardan cho'chish, yetarli tayyorgarlikning yo'qligi, texnologiyaning samaradorligiga shubha, yangiliklarga moslashishdagi qiyinchiliklar va o'quv jarayonining tez sur'atda o'zgarib borishi. Bunday to'siqlarni yengib o'tish uchun esa – o'zaro hamkorlik va doimiy muloqot muhim vositalardir.

Texnologiyalarning o'quvchilar bilim olishiga ta'siri

Hozirgi yosh avlod texnologiyalar bilan ulg'aymoqda va ko'pincha ularni ishlatishda o'zini erkin his qiladi. Agarda biz o'quvchilarning ijodiy va mustaqil fikrlashi rivojlanadigan samarali o'quv muhiti yaratmoqchi bo'lsak, ularga texnologiyalardan foydalangan holda bilim olish imkoniyatini taqdim etishimiz zarur. Bu esa o'qituvchilardan har bir texnologiyani mukammal bilishni talab etmaydi, ammo ular zamonaviy vositalarni kundalik darslarda qo'llashga tayyor bo'lishi lozim.

Ko'plab hollarda o'qituvchilar o'zlarining texnologiyaga bo'lgan bilimi o'quvchilarnikidan kam deb o'ylashadi. Bu har doim ham haqiqatga mos kelmaydi. Talabalar ayrim qurilmalar yoki ilovalarni ishlata olishlari mumkin, biroq ular ham texnologiyadan to'laqonli foydalanishni bilmasligi mumkin. Shunday vaziyatda o'qituvchi va o'quvchi birgalikda raqamli vositalarni o'rganishga harakat qilsa, bu jarayon ikkala tomon uchun ham samarali va foydali bo'ladi.

O'qituvchi va o'quvchilarning raqamli texnologiyalarni birgalikda o'rganishi ta'lim jarayonini zamonaviy, moslashuvchan va samarali qilishda muhim omil hisoblanadi. Onlayn kurslar, simulyatsiyalar, virtual haqiqat vositalari va o'yinlashtirish elementlari yordamida bilim olish jarayoni yanada chuqurlashadi, o'quvchilar faol ishtirok etishga undaladi, o'qituvchilar esa yangicha metodlarni sinab ko'rish imkoniyatiga ega bo'lishadi. Texnologiyalar o'quvchilarning ehtiyojiga mos yondashuvlarni joriy etishga, axborotga tezkor kirishga va mustaqil o'rganishga xizmat qiladi. Raqamli vositalar baholash tizimini soddalashtiradi, konstruktiv fikr-mulohazalar almashinuvini kuchaytiradi va moslashtirilgan yondashuvlarga yo'l ochadi. Texnologik darslar qiziqarli, dinamik bo'lib, o'quvchilarda raqamli savodxonlik, tahliliy fikrlash va zamonaviy ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, bu jarayon umrbod, uzluksiz ta'limga intilish, global muloqotga tayyorlik va doimiy yangilanish madaniyatini rivojlantiradi.

Texnologiyalarni muvaffaqiyatli integratsiya qilish yo'li

Ta'lim jarayoniga texnologiyalarni muvaffaqiyatli kiritish puxta rejalashtirish va doimiy qo'llab-quvvatlovni talab etadi. Texnologiya barcha an'anaviy uslublarning o'rnini bosmasligi kerak – aksincha, ularni to'ldirishi lozim. An'anaviy va raqamli metodlar o'rtasida muvozanat saqlangan holda tashkil etilgan ta'lim o'quvchilar uchun turli imkoniyatlarni yaratadi. O'qituvchi va o'quvchi o'zaro birga o'rganar ekan, bu hamkorlik ularning fikrlashini kengaytiradi, sun'iy intellekt va yangi texnologiyalarni o'quv jarayoniga samarali kiritish imkonini beradi.[2]

Quyida biz zamonaviy raqamli texnologiyalar yordamida hamkorlikda o'qitish va yozishni rivojlantirishga xizmat qiluvchi onlayn vositalar haqida ma'lumot beramiz. Ushbu vositalar o'quvchilar o'rtasida muloqot va hamkorlikni kuchaytirish, fikr almashish, birgalikda yozma topshiriqlar bajarish va bilim almashishni samarali tashkil etishga xizmat qiladi.

Hamkorlikda o'qish (Cooperative Reading)

Texnologiyalar bir xil yoki o'zaro bog'liq matnlarni guruhda hamkorlikda o'qishni

osonlashtiradi. Bugungi kunda o‘quvchilar raqamli formatda taqdim etilgan **elektron kitoblar** yordamida bilimlarini mustahkamlashlari, muhim joylarni belgilash va izoh qoldirish orqali **hamkorlikda o‘qish** jarayonida faol ishtirok etishlari mumkin Masalan:

- **Kindle** – Amazon tomonidan ishlab chiqilgan elektron kitob o‘qish qurilmasi bo‘lib, u turli formatdagi matnlarni saqlash, o‘qish, belgilash va izoh qoldirish imkonini beradi.

- **Nook** – Barnes & Noble kompaniyasining raqamli kitob o‘qishga mo‘ljallangan qurilmasi bo‘lib, foydalanuvchilarga kitoblarni yuklab olish va elektron kutubxonaga ega bo‘lish imkonini beradi.

- **iPad** – Apple kompaniyasi tomonidan yaratilgan ko‘p funksiyali planshet bo‘lib, u nafaqat o‘qish, balki yozish, chizish, video tomosha qilish va ilovalardan foydalanishga ham xizmat qiladi.

Bu kabi qurilmalar (masalan, **Inkling** ilovasi bilan) orqali hamkorlikda ishlovchi guruh a‘zolari o‘qiyotgan kitoblaridan iqtiboslarni o‘zaro ulashishlari, muhim deb hisoblangan joylarni belgilangani holda ko‘rsatishlari va matnga izohlar qoldirishlari mumkin. Boshqa guruh a‘zolari esa ushbu izohlarni o‘qib, o‘z fikrlarini bildiradilar. Shuningdek, ba’zi o‘quvchilar o‘qigan matn parchalari ijtimoiy tarmoqlar — **Twitter** va **Facebook** orqali bo‘lishilishi orqali muhokamani kengaytirishlari mumkin.

Hamkorlikda yozish (Cooperative Writing)

Hamkorlikda yozishni samarali tashkil etish uchun o‘qituvchilar va talabalar turli raqamli vositalardan foydalanishlari mumkin. Eng mashhur va qulay platformalardan biri – Google Docs bo‘lib, u real vaqt rejimida birgalikda matn yozish, izoh qoldirish va tahrir qilish imkonini beradi. Biroq, Google Docs'dan tashqari ham turli funksiyalarga ega bo‘lgan bir nechta onlayn vositalar mavjud. Masalan, Microsoft Word Online akademik matnlar bilan ishlashda, Etherpad esa tezkor izoh va muhokamalar uchun foydalidir. OnlyOffice kengaytirilgan ofis hujjatlari ustida ishlash imkonini bersa, Zoho Writer grammatik tekshiruv va soddalashtirilgan interfeys bilan ajralib turadi. Shuningdek, Notion va Miro platformalari loyiha asosida yozilgan matnlar, fikr xaritalari va vizual taqdimotlar yaratish uchun qo‘llaniladi. Padlet esa taxtacha uslubida tashkil etilgan muhokama platformasi bo‘lib, o‘quvchilarning o‘z fikrlarini erkin ifoda etishiga xizmat qiladi. Quyidagi jadvalda ushbu vositalarning qisqacha tavsifi va ta’limda qo‘llashga doir tavsiyalari keltirilgan.

Hamkorlikda Yozish Vositalari

Quyidagi jadvalda hamkorlikda yozishni qo‘llab-quvvatlovchi mashhur onlayn platformalar, ularning qisqacha tavsifi va qaysi turdagi topshiriqlar uchun mos kelishi haqida ma’lumotlar keltirilgan.

Platforma nomi	Tavsifi	Tavsiya etiladi
Google Docs	Real vaqt rejimida matn yozish, izoh qoldirish va kuzatuv funksiyasi bilan	Hamkorlikda insho, maqola yoki hujjat yozish
Microsoft Word Online	Word formatida onlayn ishlash, birgalikda tahrirlash va chat imkoniyatlari	Akademik hujjatlar yoki rasmiy tahrirlar

Etherpad	Engil va oddiy interfeys, har bir foydalanuvchi rang bilan ajratiladi	Tezkor muhokamalar, fikr almashish
OnlyOffice	Word, Excel, PowerPoint formatlarida birgalikda ishlash imkoniyati	Kengaytirilgan hujjat muharriri kerak bo'lganda
Zoho Writer	Tarkibiy yozuvlar uchun qulay, avtomatik grammatik tekshiruv va eksport funksiyasi	Yozma topshiriqlarni baholash bilan birga
Notion	Matn, jadval, ro'yxat, vazifa va media kontentlar bilan ishlashga qulay	Loyiha va reja asosida yozuvlar uchun
Miro	Vizual xaritalar, diagrammalar, loyiha taxtalari uchun mos	Kollektiv vizual rejalashtirish yoki dars dizayni uchun
Padlet	Textacha uslubidagi yozuvlar, o'quvchilar fikr almashishi uchun qulay	Muhokama, tahlil va javob yozuvlari uchun

Hamkorlikda o'qitishda raqamli texnologiyalarning qo'llanilishi: muhim yo'nalishlar

Raqamli texnologiyalar hamkorlikda o'qitish jarayonini yanada interaktiv, qiziqarli va samarali qilish imkonini beradi. Ular o'quvchilarning fikr almashish, loyihalar ustida birgalikda ishlash, resurslarga tezkor kirish va o'zaro bog'lanishni kuchaytiradi. Quyida texnologiyalar qo'llanishining asosiy yo'nalishlari keltirilgan:

1. **Muhokama va fikr almashinuvi:** Guruh a'zolari mobil messenjerlar, videokonferensiyalar (Zoom, Skype) va ijtimoiy tarmoqlar (Facebook, Twitter) orqali darsdagi muhokamalarni davom ettirib, o'z fikrlarini istalgan vaqtda bo'lishlari mumkin.

2. **Hisobot va taqdimotlarni boyitish:** Flickr, Canva yoki Google Slides kabi vositalar yordamida guruhlar rasmlar, vizual elementlar va sharhlar bilan boyitilgan hisobotlar va taqdimotlar tayyorlashlari mumkin.

3. **Multimediaviy loyihalar:** O'quvchilar video, animatsiya, slayd-shou, ovozli taqdimot yoki sahnalashtirilgan chiqishlar tayyorlash orqali o'z loyihalarini ko'rgazmali va qiziqarli tarzda taqdim etishadi. Tayyorlangan videolarni YouTube kabi platformalarda ulashish mumkin.

4. **Loyihaviy tadqiqotlar va real voqealarni tahlil qilish:** CoverItLive, bloglar va muhokama platformalari orqali siyosiy nutqlar, dunyo yangiliklari yoki tarixiy hodisalar guruh bo'lib tahlil qilinadi.

5. **Onlayn o'yinlar va simulyatsiyalar:** The Sims yoki Civilization kabi veb-simulyatsion o'yinlar o'quvchilarga bir-biri bilan hamkorlikda ishlash, muammolarni hal qilish va boshqa madaniyatlar bilan tanishish imkonini beradi.

6. **WebQuest va saytlar yaratish:** WebQuestlar orqali o‘quvchilar birgalikda tadqiqotga yo‘naltirilgan topshiriqlarni bajarishadi. Shuningdek, guruh sahifalari va veb-saytlar (Google Sites, Wikis) yaratish orqali o‘z faoliyatlarini keng auditoriyaga namoyish qilishadi.

7. **Resurslar va baham ko‘rish tizimlari:** Google Bookmarks, Diigo kabi ijtimoiy saqlash platformalari o‘quvchilarga foydali havolalarni to‘plash, baham ko‘rish va birgalikda ishlash imkonini beradi.

8. **Kurs boshqaruvi tizimlari (LMS):** Moodle, Blackboard, Google Classroom kabi platformalar o‘qituvchilarga materiallar joylashtirish, onlayn muhokamalar tashkil etish va o‘quvchilar faoliyatini boshqarish imkonini beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, raqamli texnologiyalarning ta‘lim jarayoniga jadal kirib kelishi, ayniqsa, hamkorlikda o‘qitish metodlarining samaradorligini oshirishda muhim omilga aylandi. O‘quvchilarning bir-biri bilan fikr almashishi, birgalikda muhokama olib borishi, matnlar ustida ishlashi va loyihaviy faoliyatlar tashkil etishi texnologik vositalar orqali yanada interaktiv va samarali tus olmoqda. Johnson va Johnson (2014) tomonidan ilgari surilgan g‘oyalardan kelib chiqilsa, o‘zaro bog‘liqlik va hamkorlik asosida qurilgan dars jarayonlari o‘quvchilarda nafaqat bilim, balki ijtimoiy-psixologik ko‘nikmalarni ham shakllantirishga xizmat qiladi.

Google Docs, Zoho Writer, Etherpad, Padlet, Notion kabi platformalar esa ushbu jarayonni texnik jihatdan qo‘llab-quvvatlab, o‘qituvchi va o‘quvchilar o‘rtasidagi hamkorlikni yangi bosqichga olib chiqadi. Shunday ekan, zamonaviy ta‘limda o‘qituvchilarning texnologik savodxonligini oshirish va mavjud vositalardan maqsadli foydalanish — ta‘lim sifatini oshirishning ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1) Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2014). *Using technology to revolutionize cooperative learning: an opinion*. *Frontiers in Psychology*, 5, 1156. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2014.01156>

2) Kapadia, D. H. (2024). *9 ways that collaborative technology learning can benefit teachers and students*. CoSN. <https://www.cosn.org/9-ways-that-collaborative-technology-learning-can-benefit-teachers-and-students/>

3) Ashurova, D. (2024). *Designing effective collaborative strategies for English language instruction: Key didactic conditions*. *International Journal of Advance Scientific Research*, 4(12), 246–251. <https://doi.org/10.37547/ijasar-04-1237>

4) Ashurova, D. (2023, November 17). *Oliy ta‘lim muassasalarida hamkorlikda o‘qitish strategiyalarini qo‘llash orqali ta‘lim samaradorligini oshirish usullari*. In “O‘zbekistonning xalqaro reyting va indekslardagi o‘rnini yaxshilash muammolari: nazariya, amaliyot va strategiya” xalqaro ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari (betlar 766–769). Toshkent. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10143281>

5) Deutsch, M. (1949). *A theory of cooperation and competition*. *Human Relations*, 2(2), 129–152. <https://doi.org/10.1177/001872674900200204>